

Nr 438.

Av herr **Ohlin**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 183, angående anslag till stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter m. m.

Kungl. Maj:ts proposition nr 183 kommer, ifall den av riksdagen bifalles, att möjliggöra en glädjande utveckling av de mindre bemedlades studiemöjligheter och sålunda innebära ett icke oväsentligt steg framåt på vägen till vårt undervisningsväsendes demokratisering. Vad särskilt stipendierna åt lärjungar vid högre läroanstalter beträffar, förefaller konstruktionen med ett grundstipendium, som utdelas utan behovsprövning, och ett behovsprövat tilläggsstipendium vara ändamålsenlig. Även de ifrågasatta beloppen för grundstipendium och tilläggsstipendium åt olika kategorier av studerande synas vara tillfredsställande. Departementschefens ståndpunkt att kraven på studielämplighet böra vara tämligen höga är enligt min mening väl motiverad. Det vore olämpligt att befrämja en tendens hos mindre studiebegåvade att ägna sig åt teoretiska studier. De normer som studielånenämnden hittills tillämpat vid prövning av studielämpligheten förefalla ingalunda att vara alltför restriktiva.

Fråga är emellertid huruvida de i propositionen föreslagna anslagen kunna väntas förslå för en stipendieutdelning efter avsedda riktlinjer. Mot skolutredningens beräkning av antalet stipendieberättigade skall ingen invändning riktas. För närvarande är det icke möjligt att göra annat än en uppskattning, och endast erfarenheten kan ge säkrare hållpunkter. Skolutredningen antager att av de stipendieberättigade cirka 3 800 inackorderade och cirka 4 000 resande skolbarn skola bli berättigade till tilläggsstipendium efter behovsprövning. Av de å skolorten boende antagas motstvarande siffra bli cirka 10 000, men utredningen räknar likväl för nästkommande år endast med en siffra på 5 000. Accepteras dessa siffror, blir kostnaden för statskassan beroende på storleken av det genomsnittliga belopp som utdelas åt vardera av dessa icke fullt 13 000 skolbarn. Vad först de inackorderade beträffar, godtager departementschefen skolutredningens uppskattning, vilken stannar vid 270 kr. eller hälften av det maximala beloppet å 540 kr. Förstnämnda belopp förefaller vara relativt lågt. I flertalet fall torde väl — när tilläggsstipendium överhuvud utdelas och icke bara grundstipendium — tillägget icke böra göras mindre än 200 kr. Skall det icke bli

i rena undantagsfall som belopp mellan 350 och 540 kr. utdelas, kan genomsnittet lätt stiga över 270 kr. Samma resonemang kan också föras i fråga om stipendiet åt på skolorten boende, vilka ju icke erhålla grundstipendium. Ett genomsnitt av 300 kr., som utredningen räknar med, är icke högt. För resande skolbarn föreslår departementschefen ett grundstipendium på hela resekostnaden minus 50 kr. per år plus halva frukostkostnaden. Tilläggsstipendiets genomsnittliga storlek för resa och skolfrukost kan av utredningens siffror uppskattas till sammanlagt ungefär 90 kr. per år.

Det torde kunna sägas att ifall de genomsnittliga tilläggsstipendierna skola hålla sig vid så låga belopp, förutsättes en tämligen restriktiv praxis vid utmätandet av beloppen inom den fastsatta 540-kronorsgränsen. Den årliga kostnaden för tilläggsstipendier blir då ungefär 3 milj. kr. inkl. kostnaden för vissa tillfälliga resor. Departementschefen föreslår emellertid ett reservationsanslag på endast 2,5 milj. kr. Motivering härför ges ej i propositionen, men det är sannolikt att det icke särskilt stora antalet stipendieansökningar under innevarande år givit anledning till ovisshet rörande behovets storlek. Enligt min mening är det icke alldeles säkert, att sedan möjligheten att erhålla stipendier nu blivit mera känd, en liknande återhållsamhet från i och för sig stipendieberättigade kommer att göra sig gällande även framdeles. Det är därför tillrådligt att ett belopp beviljas, som kan väntas förslå för avsedda stipendier, ifall skolutredningens ovan angivna uppskattningar visa sig icke vara för höga. Eljest finns det risk för att beloppets begränsning kan komma att föranleda en ännu större återhållsamhet vid avvägningen av tilläggsstipendiernas storlek än den som avspeglas i ovan angivna genomsnittsbelopp. Jag anser därför att för tilläggsstipendier bör beräknas ett anslag på 3 milj. kr.

Även anslaget till stipendier för studier vid brevsolor och vid enskilda realsolor med kombinerad undervisning finner jag vara något för lågt. Departementschefen begär 175 000 kr., vilket belopp med 50 000 kr. understiger det av skolutredningen beräknade anslagsbehovet. Han hänvisar till att de nya grunderna för stipendier till landsbygdens ungdom kunna medföra en viss begränsning särskilt av korrespondensinstitutens realsolor på landsbygden. Enligt min mening kan dock en dylik verkan icke väntas inträda omedelbart. Jag anser därför att för nästkommande budgetår ett anslag på 225 000 kr. är av denna anledning motiverat. Emellertid tillkommer den omständigheten att en höjning av den nuvarande maximigränsen för stipendier åt denna grupp av studerande vid dessa realsolor till samma belopp som för andra vid vanliga realsolor studerande enligt min mening bör övervägas. Då det icke låter sig göra att nu beräkna kostnaden härför, torde anslaget böra ges förslagsanslags natur.

Med hänvisning till ovanstående får jag härmed vördsamt hemställa,

att riksdagen måtte besluta om en höjning dels av det i Kungl. Maj:ts proposition nr 183 begärda anslaget för stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter från 4 500 000 kr. till 5 000 000 kr., varav högst 3 000 000 kr. må användas till behovsprövade stipendier, dels av anslaget till stipendier för studier genom korrespondens och vid enskilda realskolor med kombinerad undervisning till 225 000 kr. och att detta anslag ges karaktären av förslagsanslag.

Stockholm den 22 mars 1946.

Bertil Ohlin.
